MUZIKA OQÍTÍWSHÍSÍNÍŃ SÓYLEW MÁDENIYATÍ SABAQTÍŃ TÚSINIKLI BOLÍWÍNÍŃ DEREGI

Elmuratova Gulnara Joldasbaevna – *oqıtıwshı*
Ózbekstan mámleketlik kórkem óner hám mádeniyat institutı Nókis filialı

Tayanısh sózler: muzıka, oqıtıw, sóylew mádeniyatı, tárbiyalaw, etiket, ádep-ikramlılıq, kompetenciya, optimal, sóylew ádebi, intellektuallıq.

Ключевые слова: музыка, образование, речевая информация, воспитание, этикет, манеры, компетентность, оптимум, речевая литература, интеллектуал.

Key words: music, education, speech information, education, etiquette, manners, competence, optimal, speech literature, intellectual.

Muzıka sabaqlarında oqıtıwshınıń iskerligi kóp tárepten tábiyattağı sóylewge baylanıslı boladı. Oqıw procesiniń sapası sóylew qurallarınan paydalanıw qábiletine baylanıslı.

Baylanıs, sóylew mádeniyatı, sóylew ilmiy tájiriybeleri sóylew ádebi hám minez-qulıq mádeniyatı menen bekkem baylanıslı. Insannıń turpayı bolıw onıń turmıs tárizi hám háreketleri bolıp tabıladı.[4] Ol eki túrli bolıwı múmkin: awızsha hám real, hám etikalıq poziciyaǵa baylanıslı. Mıń jıllar dawamında arnawlı bir minez-qulqlar qaǵıydaları bolǵan ádep-etika qaǵıydaları islep shıǵılǵan. Bul minez-qulıqlarımızdıń túrli táreplerinde kórinetuǵın boladı. Ádeptiń tiykarǵı maqseti - adamlarǵa húrmet. Olardıń jaqın múnásibetlerinde etikalıq, intellektuallıq, estetikalıq sezimlerdi tárbiyalaw ámeliy maqsetti gózleydi: insandı óz qálew-tileklerin basqarıwǵa úyretiw, ózinde iygilikli insaniy mútájliklerdi tárbiyalaw. Ádep hám insan minez-qulqı óz-ara baylanıslı. Minez-qulıq tiykrınan ádep-etika qaǵıydalarınan ibarat. Insannıń etikalıq múnásibetinde sóylew zárúrli rol oynaydı. Minez-qulıqtıń eń jaqsı variantında insan óziniń ishki dúnyasına, húydanına itibar qaratqan halda ulıwma qabıl etilgen qaǵıydalardı biliwi hám olarǵa ámel qılıwı kerek. Insannıń buyrıǵındaǵı hárqanday ótirik mudamı kórinedi hám tek adamlardı qaytaradı. [1]

Zamanagóy muzıka mádeniyatı sabaqlarında ushırasatuǵın muzıka ásbaplarında shertiw, muzıkalı-ritmik háreketlerdi túsindiriw, muzıka dóretiwshileri haqqında aytıw ushın oqıtıwshıdan sawatlı sóylew sheberligi menen birge pedagogikalıq jaqtan basqarıp barıwı da talap etiledi. Oqıwshılar menen pedagogikalıq sáwbetlesiw barısında muzıka shıǵarmalarınıń mazmunı, kompozitorlar ómiri hám dóretiwshiligi haqqında maǵlıwmatlar «Sóz» arqalı túsindiriledi. Sonıń ushın sabaq barısında «Poeziya tiykarları» «Saz benen sáwbet» «Muzıka oqıtıwshısınıń sóylew mádeniyatı» «Kórkem oqıw» kibi arnawlı kurslar dúzilgen, endi olarda oqıw saatların kóbeytiw imkaniyatların izlewimiz tiyis. Bunnan maqset bolajaq muzıka oqıtıwshıları mektepte balalarǵa unamlı tásir etiwdiń usılların puxta iyelegen sheber atqarıwshı pedagog sıpatında hám sózdiń mazmunlı, muzıkalıq jaqtan ózine tánligin ańlap jetken qánige sıpatında, tálim-tárbiya barısında bilim tájiriybe-kónlikpelerin jeterli dárejede qollana alatuǵın bolıp jetilissin. [3]

Sonda ǵana oqıwshılardıń muzıka shıǵarmaların, namanı durıs bahalay alıwına muzıka sawatın tolıq ózlestiriwine, qosıw sózlerin anıq aytıwına, ulıwma sabaqta hám onnan tıs waqıtları da sózge taqıwa, tayar juwap bolıp jetilisiwine erisiwimiz múmkin.

Solay eken, oqıtıwshı tárepinen beriletuǵın tapsırmalar, balalardıń muzıka qábiletleri menen birgelikte sheber sózli bolıp rawajlanıp, ósiwine de járdem beretuǵın dárejede bolıwı tiyis. Demek oqıwshınıń durıs sóylewi, jazıwı, óz pikirin ıqsham, shıraylı, mánili hám mazmunlı bayanlawı ushın hám ózgeler pikirin durıs ańlawı ushın imkaniyat jaratıw, sol baǵdarda óz ústinde izleniw ushın tapsırmalar beriliwi kerek degen sóz.

Durıs, orta mektepte oqıwshılardıń sóz baylıǵı, sóylew sheberligi tiykarınan ana tili hám ádebiyatı sabaqlarında keń túrde alıp barıladı, muzıka táliminde bul kónlikpeler shártpe-degen soraw tuwılıwı múmkin. Biraq ázelden muzıka tárbiyasınıń milliy tiykarın quraytuǵın usıllardıń biri-bul musılman mektep hám medreselerinde muzıkanı ilahıy qúdiret dep bilip, ásirese ádebiyat tálimi menen barabar túrde sıbaylas oqıtılatuǵınlıǵı, ustazdan-shákirtke, muzıkanı «túsindiriw»de sózden keń paydalanǵanlıǵın esapqa alsaq, onda bul kónlikpeler shárt ekenligine túsinip jetemiz. «Sóz»diń qádiri, muzıka kórkem ónerindegi áhmiyeti hám ornın dástanlarda jıraw hám baqsılardıń bayanlap beriwinde tolıq sezemiz. Demek «muzıkada sóz» «Muzıka haqqında sóz» degen túsinikler nama, muzıka dawamında bir pútin, únles rawajlanıp kelip, «Sóz hám saz» «Saz benen sáwbet» birligi tıńlawshılardı muzıkaǵa, kórkem ónerge baǵdarlawda zárúr ekenligi tariyxıy haqıyqat.

Juwmaq. Muzıka pedagogikası páninde olarǵa óz aldına itibar beriledi. Ulıwma aytqanda «Saz benen sáwbet» - tárbiya quralı. Al, onı úyretiwshi muǵallim-tárbiyashı. Demek házirgi sharayatta bolajaq muzıka oqıtıwshıları eń áweli óz ádebiy tilin jetik biliwi, muzıkanı balalar ańına-sezimine sińdire alatuǵın tájiriybege hám uqıpqa iye bolıwı tiyis.

Ádebiyatlar

1. Erkaboeva N., Usmonboeva M., Irgashova M, Xo‘janazarova N. Pedagogik mahorat: sxema va rasmlarda: Metodik qo‘llanma: - Toshkent: Nizomiy nomidagi TDPU, 2012.
2. Karimova D. «Musiqa va uni o‘qitish metodikasi». Toshkent 2006 y.
3. Ro‘zieva D., Usmonboeva M., Holikova Z. Interfaol metodlar: mohiyati va qo‘llanilishi. Metodik qo‘llanma. Toshkent. Nizomiy nomidagi TDPU nashriyoti. 2013 y.
4. Абдулин, Э.Б., Николаева Е.В. Теория музыкального образования: учебник для студентов высш. пед. учеб, заведений. -М.:Академия, 2004.
5. Безбородова Л.А., Алиев Б. Ю. Методика преподавания музыки в общеобразовательных учреждениях. Издательство: Планета музыки. 2021.

REZYUME. O‘qituvchi o‘qitish va tarbiyalash jarayonida o‘qituvchining to‘g‘ri, madaniyatli va aniq nutqiy mutoola qobiliyatiga katta baho beriladi. Musiqa o‘qituvchisi o‘z kásbiy kompetenciyasi manosida bolalarga etika qonunlarini yetkazish, har bir bolaning optimal rivojlanishini ta’miynlashi kerak. Shu sababli, bu maqolada musiqa o‘qituvchisining mutoola madaniyati haqida so‘z etiladi.

РЕЗЮМЕ. В процессе обучения и воспитания учителя высоко ценится его правильная, цивилизованная и понятная коммуникативная способность. Учитель музыки в смысле своей профессиональной компетентности должен донести до детей законы этики и обеспечить оптимальное развитие каждого ребенка. Поэтому эта статья о культуре учителя музыки.

SUMMARY. In the process of teaching and educating a teacher, a teacher's correct, civilized and clear communication ability is highly valued. A music teacher, in the sense of his professional competence, should convey the laws of ethics to children and ensure the optimal development of each child. Therefore, this article is about the culture of the music teacher.

MUZÍKA PÁNIN OQÍTÍW METODIKASÍ

Embergenova Gulayda Aytbaevna – *oqıtıwshı*
Ózbekstan mámleketlik kórkem óner hám mádeniyat institutı Nókis filialı

Tayanch so‘zlar: musiqaning o‘ziga xos xususiyatlari, dars tuzilishi, sifati va ta’lim natijalari, shaxsning musiqiy tarbiyasi.

Ключевые слова: специфика музыкального образования, структура урока, качество и результаты обучения, музыкальное воспитание личности.

Key words: specifics of music education, lesson structure, quality and learning outcomes, musical education of personality.

Jas áwladta gózzalıqtı tárbiyalaw muzıka pániniń tiykarǵı oqıtıw maqsetleriniń biri bolıp sanaladı. Hárbir oqıtıwshı sabaqlarda jańa usıllardı dóretiwshilik, sheberlik penen oqıtıp barsa, muzıkalıq tálimniń hám tárbiyanıń oqıtıw dárejesin anıqlaydı.

Búgin muzıka mádeniyatınıń tiykarların jaslarǵa úyretiw ulıwma orta bilim mekteplerindegi kórkem óner xızmeti hám muzıka sabaqları barısında ámelge asırıladı. Oqıtıwshınıń, jaslardı muzıka mádeniyatı álemine alıp kiriwi, muzıkalıq tárbiya arqalı ótedi. Mekteptegi muzıkalıq tárbiya wazıypaları júdá quramalı bolıp, olar:

- Balalarda joqarı dárejedegi kórkemlikke iye muzıkaǵa degen qızıǵıwshılıqtı hám súyispenshilikti tárbiyalaw;
- Muzıkanı durıs túsiniw ushın zárúrli bolǵan saz óneri nızamlıqları haqqında bilimler menen qurallandırıw;
- Muzıkalıq qábilet hám talǵamdı rawajlandırıw;
- Gózzalıqtı tárbiyalaw;
- Balalardıń aktiv tıńlawshı hám atqarıwshı (ayırım jaǵdaylarda hátte dóretiwshi) bolıw imkániyatın jaratıwshı uqıp hám kónlikpelerdi qáliplestiriwge qaratılıwı tiyis. 60-jılları ulıwma orta mekteplerde muzıka pániniń oqıtıw metodikasın dóretken pedagog izleniwshiler